

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ ІННОВАЦІЙ ТА СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЗА ЧАСИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4112>



ТРУБАЧЕВА

Світлана Едуардівна

кандидат педагогічних наук,
старший науковий
співробітник, завідувач відділу
інновацій та стратегій
розвитку освіти Інституту
педагогіки Національної
академії педагогічних наук
України, м. Київ, Україна



Анотація. У статті показано основні етапи становлення та розвитку наукового відділу Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України — відділу інновацій та стратегій розвитку освіти. Надано ретроспективний аналіз діяльності науковців цього відділу й висвітлено основні результати цієї діяльності з презентацією та аналізом опублікованих робіт. Представлено видатних учених відділу та їхні основні найбільш відомі роботи, окреслено коло наукових інтересів. Етапи діяльності відділу виділено згідно з науковими дослідженнями, які проводили вчені відділу. Так, найбільш продуктивним етапом діяльності відділу став період протягом 2000-2003 рр., коли науковці відділу досліджували проблему «Організаційно-педагогічні засади функціонування 12-річної школи». До 2000 р. діяльність відділу стала широко відомою завдячуючи її керівнику В.Ф. Паламарчук, яка за цей період опублікувала значну кількість популярних праць, присвячених інноваційним технологіям розвитку пізнання учнів того часу. Значний внесок у розвиток відділу інновацій протягом 2004-2009 рр. вніс І.Г. Єрмаков, роботи якого були присвячені реалізації ідей життєтворчості в освіті. Також у статті висвітлено результати діяльності відділу у 2010-2012 рр., 2013-2015 рр., 2016-2018 рр., 2019-2021 рр. та на сьогоднішній день.

Ключові слова: інновації в освіті; інноваційний розвиток; відділ інновацій та стратегій розвитку освіти; проектування освітнього середовища.

Інноваційну діяльність в Україні передбачено Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Державною програмою прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку. Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дає змогу вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті.

Дослідження інновацій в освіті започатковано із середини ХХ ст. та зосереджено на теоретичному обґрунтуванні, аналізі різноманітних аспектів інноваційних процесів у системі навчання і виховання, виробленні практичних рекомендацій щодо освоєння, впровадження, забезпечення оптимального режиму функціонування інноваційних проєктів і програм. Інноваційна діяльність в освітній сфері є принципово важливою відповіддю на виклики сучасності, що детерміновані переходом суспільства до інноваційного типу розвитку і зумовлюють гнучкість системи освіти, її відкритість до нового, реалізацію конкурентоспроможних освітніх національних і транснаціональних проєктів.

Інновації в освіті — це новостворені, вдосконалені або застосовані в нових умовах освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи чи їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності (Ващенко, 2005).

Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти та педагогічній науці; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій, а також система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів та управління ними.

За рівнем інноваційної зміни в освіті виокремлюють вісім рангів (порядків) інновацій (Гораш, 2021):

- інновації нульового порядку, які передбачають практичну регенерацію первинних властивостей системи (відтворення традиційної освітньої системи або її елементу);
- інновації першого порядку, що характеризуються кількісними змінами в системі за незмінної її якості;
- інновації другого порядку, які є перегруповуванням елементів системи й організаційними змінами (наприклад, нова комбінація відомих педагогічних засобів, зміна послідовності, правил їх використання тощо);
- інновації третього порядку, що характеризуються адаптаційними змінами освітньої системи в нових умовах без виходу за межі старої моделі освіти;
- інновації четвертого порядку, які містять новий варіант рішення (це найчастіше прості якісні зміни в окремих компонентах освітньої системи, що забезпечують деяке розширення її функціональних можливостей);
- інновації п'ятого порядку, які ініціюють створення освітніх систем «нового покоління» (зміна всіх або більшості первинних властивостей системи);
- інновації шостого порядку, у результаті яких створюються освітні системи нового вигляду з якісною зміною функціональних властивостей системи за збереження системоутворювального функціонального принципу;
- інновації сьомого порядку, що є вищою, корінною зміною освітніх систем, під час якої змінюється основний функціональний принцип системи.

Імплементація освітніх інновацій є запорукою конкурентоспроможності національної освіти, її здатності формувати інноваційну людину. Поширення освітніх інновацій здійснюється шляхом розповсюдження інформації про нововведення через запровадження спецкурсів, проведення методичних семінарів, тренінгів у навчальних закладах, методичну підтримку інноваційних освітніх проектів, заохочення педагогів-новаторів

і створення педагогічних умов для застосування інноваційних технологій, інформування працівників системи освіти через ЗМІ (Шарата, 2012).

Мета і завдання статті полягають у ретроспективному аналізі наукової діяльності відділу інновацій та стратегій розвитку освіти й висвітленні основних результатів цієї діяльності з презентацією опублікованих робіт.

Наукові працівники *відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України* досліджують теоретичні та прикладні проблеми інноваційного розвитку закладу загальної середньої освіти: теоретико-методологічні та організаційно-педагогічні засади, прогнозування моделювання та проектування означеного процесу, теорію та технологію його оцінювання.

Відділ інновацій та стратегій розвитку освіти створено на основі *лабораторії інновацій* у січні 2015 р. Наукові дослідження проблем інноваційної культури освіти, проектно-технологічної культури освіти, проектно-технологічної діяльності різних типів загальноосвітніх навчальних закладів ґрунтуються на традиціях та інноваціях, закладених вченими лабораторії впровадження досягнень науки і передового досвіду в практику, яку було створено у 1981 р.

У лабораторії у різні роки плідно і творчо працювали доктори наук: О.Г. Ярошенко, В.М. Оржехівська, Л.І. Даниленко, Л.А. Онищук; кандидати наук: Є.С. Березняк, Е.Б. Бочковський, Л.О. Варзачька, І.Г. Єрмаков, В.М. Зоц, Л.Л. Момот, А.В. Лопухівська, Д.І. Рум'янцева, Н.Ф. Федорова, Л.В. Буркова, В.П. Чудакова; вчені: Г.М. Ісаєва, В.Г. Шевченко та ін.

Одними з перших публікацій лабораторії були: посібник «Передовий педагогічний досвід: теорія і практика»; збірник матеріалів «Теоретичні і методичні основи передового педагогічного досвіду в світлі реформи загальноосвітньої і професійної школи» (1985 р.); методичні рекомендації: «Для керівників органів народної освіти для роботи з молодими вчителями» (1985 р.).

Найбільш плідним у ці часи став період 1987-1998 рр., коли лабораторією впровадження досягнень науки і передового досвіду в практику керувала В.Ф. Паламарчук, д-р пед. наук (1986), професор (1989). Відомий науковець досліджувала проблему розроблення і впровадження теорії педагогічної інноватики, створення наукової бази для розвитку і становлення гімназій, колегіумів, ліцеїв, спеціалізованих та приватних шкіл в Україні; створення експериментальних майданчиків,



сприяння роботі авторських шкіл і передових учителів. Коло її наукових інтересів стосувалося проблем:

- створення стратегії мислення, тактичних способів його формування, моделювання основних мисленнєвих операцій;
- взаємозв'язку навчання і розвитку учнів;
- методології, програми і технології формування і розвитку інтелектуальних умінь учнів;
- основ реалізації ідеї наукової організації навчальної роботи учнів;
- реалізації ідеї організації освітнього процесу та його оптимізації;
- розроблення і впровадження теорії педагогічної інноватики, створення наукової бази для розвитку і становлення гімназій, колегіумів, ліцеїв, спеціалізованих та приватних шкіл в Україні;
- створення експериментальних майданчиків, сприяння роботі авторських шкіл і передових учителів.

В.Ф. Паламарчук — автор більш ніж 300 наукових праць, з-поміж яких: «Школа учит мислить» (Паламарчук, 1979) російською та литовською мовами; «НОТ школьника — путь к творчеству» (Паламарчук, 1988); «Техне Интеллектус» (Паламарчук, 1999); «Глобус интеллекта» (Паламарчук, 1999); «Як виростити інтелектуала» (Паламарчук, 1999); серія збірників гімназії «Троєщина» Деснянського району м. Києва (науковий редактор, 1999-2015); концепції, програми і методики формування загальнонавчальних, інтелектуальних умінь учнів, спецкурси, навчальні програми, науково-методичні посібники тощо.

До найбільш вагомих оприлюднених результатів досліджень за цей період можна також віднести праці, які опубліковано за редакцією Л.І. Даниленко, канд. пед. наук, старшого наукового співробітника: науково-методичний посібник «Наукове та методичне забезпечення впровадження педагогічних інновацій» (1999), збірни-

ки наукових праць «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи» (1998, 1999, 2000).

У зв'язку з реформуванням середньої освіти у 2000 р. лабораторію перейменовано в *лабораторію педагогічного прогнозування*. Протягом 2000-2003 рр. науковці досліджували проблему «Організаційно-педагогічні засади функціонування 12-річної школи». Результати дослідження висвітлено у посібниках «Проблеми і перспективи становлення 12-річної середньої школи» (за редакцією В.Ф. Паламарчук, 2003), «Гуманізація управління загальноосвітнім навчальним закладом: теорія і практика» (Л.А. Онищук, 2002), «Гуманізація управлінської діяльності директора школи» (Л.А. Онищук, 2002), «Життєва компетентність особистості» (за редакцією І.Г. Єрмакова, 2003), «Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати» (І.Г. Єрмаков, 2003), «Життєва компетентність особистості: від теорії до практики» (за редакцією І.Г. Єрмакова, 2005).

І.Г. Єрмаков, канд. істор. наук (1983 р.), у 2006-2008 рр. виконував обов'язки завідувача лабораторії педагогічних інновацій. Працював науковим співробітником лабораторії педагогічних інновацій з часу її створення до 2010 р., був одним із фундаторів інноваційних ідей психології і педагогіки життєтворчості особистості та педагогічної концепції життєвої компетентності особистості.

І.Г. Єрмаков був науковим редактором і спів-автором посібників для педагогічних працівників, у яких визначено інноваційні пріоритети розвитку вітчизняної загальної середньої освіти, сформульовано й обґрунтовано педагогічні ідеї. Мав широкі наукові інтереси, досліджував і допомагав збереженню спадщини видатних українських педагогів, ініціював історико-педагогічні розвідки, керував дослідно-експериментальною роботою десятків українських шкіл, став одним із засновників реабілітаційної педагогіки, брав активну участь у розвитку вітчизняної теорії й практики інклюзивної освіти, упровадженні компетентніс-

ного підходу в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти України.

Ідеї життєтворчості, що їх розробив І.Г. Єрмаков, висвітлено в його працях, а саме: «Школа життєтворчості особистості: науково-методичний збірник» (1995 р.); «Психологія і педагогіка життєтворчості: навчально-методичний посібник» (1996 р.); «Мистецтво життєтворчості особистості: науково-методичний посібник» (1997 р., у 2-х частинах); «Реабілітаційна педагогіка на рубежі XXI століття: науково-методичний збірник» (1998 р., у 2-х частинах); «Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: методичний збірник» (2000 р.); «Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник» (2003 р.); «Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник» (2005 р.); «Життєтворчість особистості: концепція, досвід, проблеми: науково-методичний збірник» (2006 р.). Ці ідеї знайшли своє відображення в теоретичних засадах Нової української школи.

І.Г. Єрмаков та Д.О. Пузіков у співавторстві створили серію посібників, які розкривають теоретичні й практичні аспекти педагогіки життєтворчості, а саме: «Проектне бачення компетентності спрямованої 12-річної середньої школи: практико-зорієнтований посібник» (2005 р.); «Проектні обриси становлення життєстійкої і життєздатної особистості: практико-зорієнтований посібник» (2006 р.); «Життєвий проект особистості: від теорії до практики: практико-зорієнтований посібник» (2007 р.); «Життєтворчі компетенції особистості: практико-зорієнтований посібник» (2007 р.); «Теорія і практика життєвого проектування саморозвитку особистості: практико-орієнтований посібник» (2011 р.).

Зусилля наукових співробітників лабораторії педагогічних інновацій у 2010-2012 рр. спрямовані на виконання планових завдань фундаментальної теми дослідження: «Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів».

Основною метою цього дослідження стало розроблення концептуальних основ, визначення, обґрунтування та експериментальне впровадження організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів.

Важливим результатом роботи лабораторії стала *Концепція інноваційного розвитку ЗНЗ*, яка складається з аналітичної та стратегічної частин. На основі Концепції розроблено рівневу модель інноваційного розвитку ЗНЗ, яка ґрунтується на



визначених організаційно-педагогічних засадах інноваційного розвитку ЗНЗ (системному, діяльнісному та синергетичному підходах).

Модель передбачає чотири рівні інноваційного розвитку ЗНЗ та відповідні їм типи шкіл:

- адаптивний рівень (традиційна школа, яка стихійно впроваджує інновації);
- пошуковий (експериментальна школа, яка цілеспрямовано здійснює свій інноваційний розвиток за програмою, заданою науковим експериментом);
- науково-дослідний (школа-лабораторія, яка здатна продукувати й поширювати організаційні та методичні здобутки свого інноваційного розвитку, транслювати його в інші ЗНЗ відповідного типу);
- рівень саморозвитку (саморозвивальна школа, рівень науково-методичної та експериментальної роботи, кадрового і ресурсного забезпечення якої дає змогу вести цілеспрямований самостійний інноваційний пошук, мобільно і гнучко реагувати на освітні запити особистості, громади, регіону).

З огляду на Концепцію та рівневу модель інноваційного розвитку ЗНЗ розроблено *модель інформаційно-ресурсного забезпечення інноваційного розвитку ЗНЗ*.

За результатами наукового дослідження надруковано монографію «Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу» (15,0 др. арк.), авторами якої були наукові працівники лабораторії педагогічних інновацій, керівником авторського колективу — канд. пед. наук Г.Д. Щекатунова. (Щекатунова Г.Д., Тесленко В.В., Цимбалару А.Д., Гораш К.В., Пузіков Д.О., Варава В.Ю., Волченко-ва Г.М., 2013).

У монографії розглянуто теоретико-методологічні основи інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів. На основі аналізу вітчизняної теорії і практики інноваційних перетворень у середній освіті виділено організаційно-



педагогічні основи та механізми здійснення інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів. Визначено, обґрунтовано та детально охарактеризовано його процесуальні детермінанти — педагогічне прогнозування, проектування та моделювання інноваційного розвитку сучасного ЗНЗ.

Представлено науково-методичні матеріали, розроблені в ході дослідно-експериментальної діяльності з впровадження, апробації та супроводу організаційно-педагогічного забезпечення інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів різного типу.

Логічним продовженням проведеного наукового пошуку було дослідження проблеми «Теорія і технологія оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу» (2013-2015 рр.), науковий керівник Дмитро Олегович Пузіков, завідувач відділу інновацій та стратегій розвитку освіти, канд. пед. наук, доцент. У ході дослідження розроблено, обґрунтовано й експериментально перевірено технологію та інструментарій комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу, методик організаціїно-педагогічного супроводу оцінювання інноваційного розвитку. За результатами дослідження опубліковано колективну монографію: «**Теорія та технологія комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ**» (Онищук Л.А., Пузіков Д.О., Гораш К.В., Зоц В.М., Мушка О.В., Лелюх В.М., Прохоренко О.О., Варава В.Ю., Миньківська М.В., 2015).

У монографії розглянуто теоретичні та технологічні основи комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу. На основі аналізу теорії і практики інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів розроблено та обґрунтовано теоретичну та факторно-критеріальну моделі, інструментарій та технологію комплексного оцінювання вказаного процесу. Визначено й обґрунтовано теоретичні засади управління інноваційним розвитком

загальноосвітнього навчального закладу, які розглянуто як науковий складник проблеми, що досліджується. Представлено наукові розробки з організаційно-педагогічного супроводу комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, а також науково-методичні матеріали, розроблені в ході дослідно-експериментальної діяльності з перевірки ефективності та впровадження теоретичного та технологічного забезпечення комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Підготовлено та впроваджено методичні рекомендації «Науково-методичний супровід комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу».

Упродовж 2016-2018 рр. науковий колектив відділу досліджував проблему «**Прогнозування розвитку загальної середньої освіти як рівневої системи**», науковий керівник дослідження — Д.О. Пузіков. У ході дослідження розроблено: Концепцію прогнозування розвитку загальної середньої освіти; теоретичну модель прогнозування розвитку загальної середньої освіти; визначено та обґрунтовано компонентний склад прогнозного фону розвитку системи загальної середньої освіти; розроблено основні групи критеріїв і показників розвитку загальної середньої освіти в умовах реформування змісту і структури навчання; створено й оприлюднено прогностичну модель розвитку системи загальної середньої освіти; методологічний інструментарій розроблення коротко- та середньострокових прогнозів розвитку загальної середньої освіти з методичними рекомендаціями до його застосування та програмою підготовки суб'єктів освітньої діяльності до прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

За результатами дослідження опубліковано монографію «Прогнозування розвитку загальної середньої освіти: теорія і методологія» (Онищук Л.А., Цимбалару А.Д., Пузіков Д.О., Гораш К.В., Климчук І.О., Мушка О.В., Прохоренко О.О., Пархоменко Н.Є., Мезенцева О.І., 2019).

У монографії подано теоретичні результати цілісного міждисциплінарного наукового аналізу проблеми прогнозування розвитку загальної середньої освіти, розкрито його теоретичні й методологічні засади. З'ясовано компонентний склад прогнозного фону розвитку загальної середньої освіти. Охарактеризовано основні методи й засоби прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Висвітлено розроблений і обґрунтований в процесі дослідження методологічний інструментарій і теоретичну модель прогнозування розвит-

ку загальної середньої освіти як рівневої системи, прогностичну модель розвитку початкової освіти.

Також за результатами цього дослідження опубліковано практичний посібник «Педагогічне прогнозування розвитку загальної середньої освіти» (Онищук Л.А., Цимбалару А.Д., Пузіков Д.О., Гораш К.В., Климчук І.О., Мушка О.В., Прохоренко О.О., Мезенцева О.І., Пархоменко Н.Є., Люлькова Ю.М., 2019). У практичному посібнику розкрито й обґрунтовано методологічні засади, змістові та процесуальні характеристики прогнозування розвитку загальної середньої освіти. Подано розроблені, обґрунтовані й апробовані методики прогнозування розвитку загальної середньої освіти.

Ключові новації сучасного етапу розвитку освіти в Україні регламентуються новим Законом України «Про освіту» та створенням Нової української школи (НУШ). Новий рамковий Закон України «Про освіту» запроваджує 12-річне компетентнісне навчання, починаючи з 2018 р.

Останні роки науковці відділу інновацій та стратегій розвитку освіти досліджували проблему «Організаційно-педагогічні засади проектування освітнього середовища гімназії» (2019-2021 рр.), науковий керівник Світлана Едуардівна Трубачева, завідувач відділу, канд. пед. наук, старший науковий співробітник.

Основними *результатами* наукового дослідження є такі:

- уперше розроблено технологію проектування освітнього середовища гімназії, її основні етапи з блочним конструктом; висвітлено організаційно-педагогічні особливості проектування інклюзивного, розвивального та мотивувального до навчання освітнього середовища (Трубачева С., Замаскіна П., 2020);
- удосконалено та розкрито сутність трансформаційних процесів у структурі освітнього середовища гімназії, зокрема висвітлено тенденції у змінах формування змістового, технологічного компонентів освітнього середовища гімназії з урахуванням особливостей дистанційної освіти та змішаного навчання (Trubacheva S., Onyschuk L., 2019);
- набули подальшого розвитку організаційно-педагогічні та психолого-педагогічні особливості проектування освітнього середовища гімназії як закладу освіти II ступеня, зокрема висвітлено сучасні пріоритетні напрями, дидактичні й методологічні принципи та психолого-педагогічні засади проектування освітнього середовища гімназії (Трубачева С.Е., Мушка О.В., 2021);



- визначено особливості організації освітнього середовища з досвіду Вальдорфської педагогіки; проаналізовано змістовно-дидактичний компонент освітнього середовища Вальдорфської школи, з'ясовано особливості соціальної взаємодії учасників освітнього процесу, обґрунтовано та представлено предметно-просторовий складник освітнього середовища Вальдорфської школи (Mezentseva O., 2019).;
- проаналізовано та систематизовано пріоритетні педагогічні умови проектування освітнього середовища гімназії та критерії оцінювання освітнього середовища гімназії;
- обґрунтовано організаційно-педагогічні засади проектування інформаційно-комунікаційного складника освітнього середовища гімназії (Чорноус О., 2020);
- визначено особливості проектування варіативного складника освітньої програми сучасної гімназії; обґрунтовано педагогічні умови, модель та методику його проектування (Пузіков Д.О., 2021);
- розроблено авторський підхід до проектування освітнього середовища за критерієм інноваційності; обґрунтовано концептуальні засади проектування інноваційного освітнього середовища сучасної гімназії, методи визначення рівня інноваційності освітнього середовища гімназії та програму з підготовки вчителя до проектування інноваційного освітнього середовища гімназії (Гораш К.В., 2021);
- розроблено організаційно-педагогічні засади проектування економічного складника освітнього середовища гімназії (Klymchuk I., 2020).

За результатами дослідження підготовлено два практичних посібники: «Проектування освітнього середовища гімназії: теорія і практика» та «Науково-методичне забезпечення проектування освітнього середовища гімназії». Основні результати дослідження висвітлено у фахових статтях (27), у наукових виданнях України та зарубіжних періодичних виданнях (7), тезах та матеріалах

конференцій (126), публікаціях у закордонних наукових журналах, що індексуються в Web of Science Core Collection та Scopus (5); збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів (3).

Науковці відділу стали співавторами Енциклопедії освіти (28 статей); вони також опублікували методичні рекомендації (2); освітні програми (2); методичні посібники (2); робочі зошити (2), науковий звіт.

Апробація результатів наукового дослідження здійснювалась у таких закладах: Боярський навчально-виховний комплекс «Колегіум-загальноосвітня школа I-III ступенів № 3» Києво-Святошинської районної державної адміністрації Київської області; гімназія № 290 м. Києва, загальноосвітня вальдорфська школа I-III ступенів – дитячий садок; СЗШ I-III ступенів № 195 імені В.І. Кудряшова м. Києва; ліцей «Універсум» м. Києва; Гімназія № 178 м. Києва, Асоціація вальдорфських ініціатив в Україні.

Висновки та подальші розвідки. Відділ інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України є одним з провідних відділів, який протягом років незалежності України досліджував актуальні проблеми в царині освіти, що пов'язані з розробкою освітніх інновацій, їх удосконаленням та імплементацією в освітній процес. І сьогодні вчені відділу досліджують умови ефективної реалізації завдань Нової української школи. Подальші дослідження вчених відділу присвячено питанням проектування освітнього середовища закладів загальної середньої освіти в умовах цифровізації суспільства.

Цифрова трансформація системи освіти в Україні є одним з актуальних питань, яке потребує наукового обґрунтування. Інноваційні процеси в освіті, що передбачають її цифровізацію — це створення принципово нового формату освітнього середовища, в основі якого містяться цифрові технології, що забезпечують зручні та доступні сервіси і платформи для підвищення конкурентоспроможності закладів освіти й підвищення ефективності взаємодії суб'єктів освітнього процесу. У зв'язку з цим на сьогодні є нагальним розроблення системи диджиталізації в освіті з аналізом можливостей та переваг використання сучасних цифрових технологій, їх правильний підбір, поєднання й управління ними з метою налагодження ефективної роботи та впровадження їх в освітню практику. Вирішення цієї проблеми пов'язано з дослідженням процесу та розробленням інструментарію проектування освітньо-розвивального

середовища закладу загальної середньої освіти в умовах цифровізації суспільства. Конкретними кроками до вирішення цієї проблеми є визначення особливостей, розроблення та обґрунтування теоретичних і методичних засад проектування змісту та структури освітнього середовища закладу загальної середньої освіти в умовах цифровізації освіти, розроблення, експериментальна перевірка та впровадження моделі проектування освітнього середовища закладу загальної середньої освіти в умовах цифровізації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вашенко, Л.М. (2005). *Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону* : монографія. Київ: Тираж.
- Гораш, К.В. (2021). Інновації в освіті. In В.Г. Кремень, ред. *Енциклопедія освіти* (с. 399-400). Київ: Юрінком Інтер.
- Гораш, К.В. (2021). Сучасні тенденції змін освітнього середовища закладів загальної середньої освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (49), 42-46. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.49.42-46>
- Онищук, Л.А., Пузіков, Д.О., Гораш, К.В., Зоц, В.М., Мушка, О.В., Лелюх, В.М., Прохоренко, О.О., Варава, В.Ю., & Миньківська, М.В. (2015). *Теорія та технологія комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ* : монографія (Д.О. Пузіков, ред.). Київ: Інститут педагогіки НАПН України. <https://bit.ly/3Odzgc0>
- Онищук, Л.А., Цимбалару, А.Д., Пузіков, Д.О., Гораш, К.В., Климчук, І.О., Мушка, О.В., Прохоренко, О.О., Пархоменко, Н.Є., & Мезенцева, О.І. (2019). *Прогнозування розвитку загальної середньої освіти: теорія і методологія* : монографія (Д.О. Пузіков, ред.). Київ: КОНВІ ПРИНТ. <https://bit.ly/3xKSikx>
- Онищук, Л.А., Цимбалару, А.Д., Пузіков, Д.О., Гораш, К.В., Климчук, І.О., Мушка, О.В., Прохоренко, О.О., Мезенцева, О.І., Пархоменко, Н.Є., & Люлькова, Ю.М. (2019). *Педагогічне прогнозування розвитку загальної середньої освіти* : практичний посібник (Д.О. Пузіков, ред.). Київ: КОНВІ ПРИНТ. <https://bit.ly/3OtCF6H>
- Паламарчук, В.Ф. (1979). *Школа учит мыслить*. Москва: Просвещение.
- Паламарчук, В.Ф., & Орлов, С.И. (1988). *НОТ школьника — путь к творчеству* : книга для учащихся. Київ: Радянська школа.
- Паламарчук, В.Ф. (1999). *Техне Интеллектус (технологія інтелектуальної діяльності учнів)* : посібник для вчителів. Київ: ВВП «Мрія-1» ЛТД.
- Паламарчук, В.Ф. (1999). *Глобус інтеллектус (методологія, програма, методика формування глобального інтелекту)*. Київ: ВВП «Мрія-1» ЛТД.
- Паламарчук, В.Ф. (1999). *Як виростити інтелектуала?* Київ: Знання.
- Пузіков, Д.О. (2021). Методика проектування варіативного складника освітньої програми гімназії на сторінках виробничо-практичних видань для педагогіч-

- них працівників. *Проблеми сучасного підручника*, (27), 205-222. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2021-27-205-222>
- Сиротенко, Г.О. (упоряд.) (2005). *Інновації як основа змін освітньої практики* : інформаційно-методичний збірник. Полтава: ПОІППО. <https://bit.ly/3MM35zb>
- Трубачева, С.Е. (2019). Психолого-педагогічні особливості проектування освітнього середовища гімназії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (45), 205-208. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2019.45.205-208>
- Трубачева, С., & Замаскіна, П. (2020). Проектування освітнього середовища гімназії з урахуванням особливостей дистанційного навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, (47), 195-198. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2020.47.195-198>
- Трубачева, С.Е., & Мушка, О.В. (2021). Традиції та інновації у проектуванні освітнього середовища сучасної гімназії. *Український педагогічний журнал*, (4), 142-148. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-142-148>
- Чорноус, О. (2020). Місце підручника в інформаційно-комунікаційному складнику освітнього середовища гімназії. *Проблеми сучасного підручника*, (25), 209-218. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2020-25-209-218>
- Шарата, Н.Г. (2012). Інноваційність в освіті — ознака сучасності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*, (97), 158-160. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/454>
- Щекатунова, Г.Д., Тесленко, В.В., Цимбалару, А.Д., Гораш, К.В., Пузіков, Д.О., Варава, В.Ю., & Волченкова, Г.М. (2013). *Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів* : монографія (Г.Д. Щекатунова, ред.). Київ: Педагогічна думка.
- Klymchuk, I. (2020). Financial mechanisms of the economic component of forecasting and development of general secondary education in Ukraine. *ScienceRise: Pedagogical Education*, (38), 37-40. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2020.213238>
- Mezentseva, O. (2019). Centenary of Waldorf Education: the phases of school movement development. *Український педагогічний журнал*, (3), 31-37. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-31-37>
- Trubacheva, S., & Onyschuk, L. (2019). Priority orientations of designing the educational environment of a gymnasium. *Education: Modern Discourses*, (2), 1-18. <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2019-1-18>

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF THE DEPARTMENT OF INNOVATION AND EDUCATION DEVELOPMENT STRATEGIES DURING THE UKRAINE'S INDEPENDENCE

Svitlana Trubacheva

PhD in Pedagogy, Senior Researcher, Head of the Department of Innovation and Education Development Strategies, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The paper highlights the main stages of formation and development of the scientific department of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine — the Department of Innovation and Education Development Strategies. A retrospective analysis of the researchers' activities is given, and the main research results are enlightened, presenting and analysing the publications. The department's famous researchers and their main works are presented, and the range of research interests is outlined. The stages of the department's activity are highlighted following the studies carried out by the researchers. Thus, the most productive stage of the department was the period during 2000-2003, when researchers studied the problem of organisational and pedagogical principles of the 12-year school. By 2000, the department's activities became widely known due to its head V.F. Palamarchuk, who published many famous works on innovative technologies to develop students' cognition. A significant contribution to the development of the department from 2004 to 2009 was made by I.G. Yermakov, whose works were devoted to implementing ideas of life creativity in education. The paper also highlights the department's results in 2010-2012, 2013-2015, 2016-2018, 2019-2021 and nowadays.

Keywords: innovations in education; innovative development; Department of Innovation and Education Development Strategies; designing an educational environment.

Дата публікації: 21 лютого 2022 р.